

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

IV. ÚS 1/02-23

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 26. septembra 2002 v senáte zloženom z predsedu Jána Mazáka a zo sudcov Juraja Horvátha a Jána Lubyho o sťažnosti A. R., bytom S., zastúpenej advokátkou JUDr. M. S., so sídlom v B., ktorou namietala porušenie základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a základného práva na konanie bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky uznesením Okresného súdu v Brezne č. k. 1 C 85/00-39 z 24. júna 2002, za účasti Okresného súdu v Brezne, takto

r o z h o d o l :

1. Uznesením Okresného súdu v Brezne č. k. 1 C 85/00-39 z 24. júna 2002 b o l o p o r u š e n é základné právo A. R. na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky.

2. Uznesenie Okresného súdu v Brezne č. k. 1 C 85/00-39 z 24. júna 2002 z r u š u j e a vracia vec Okresnému súdu v Brezne na ďalšie konanie.

3. Základné právo A. R. na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 Ústavy Slovenskej republiky v konaní vedenom na Okresnom súde v Brezne pod sp. zn. 1 C 85/00 b o l o p o r u š e n é .

4. Okresnému súdu v Brezne p r i k a z u j e , aby vo veci vedenej pod sp. zn. 1 C 85/00 konal bez zbytočných priet'ahov.

5. A. R. n e p r i z n á v a primerané finančné zadost'učinenie.

O d ô v o d n e n i e :

I. S'ťažnosť a návrh na rozhodnutie vo veci samej, vyjadrenie ku s'ťažnosti

Ústavnému súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) bola 11. júla 2002 doručená s'ťažnosť A. R., bytom S. (ďalej len „s'ťažovateľka“), zastúpenej advokátkou JUDr. M. S., so sídlom v B., ktorou namietala porušenie základného práva na súdnu a inú právnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a základného práva na konanie bez zbytočných priet'ahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy uznesením Okresného súdu v Brezne (ďalej len „okresný súd“) č. k. 1 C 85/00-39 z 24. júna 2002.

Porušenie základného práva na súdnu ochranu s'ťažovateľka odôvodnila tak, že okresný súd zastavil konanie o jej návrhu uznesením č. k. 1 C 85/00-39 z 24. júna 2002 podľa § 43 ods. 2 Občianskeho súdneho poriadku (ďalej aj „OSP“) napriek tomu, že s'ťažovateľka na základe výzvy súdu podľa § 43 ods. 1 OSP doplnila žalobu podanú ešte 3. apríla 2000. S'ťažovateľka považuje zastavenie konania, proti ktorému nie je prípustné odvolanie, za porušenie základného práva na súdnu ochranu preto, že výzva na doplnenie pôvodnej žaloby bola rešpektovaná a len z objektívnych dôvodov nemohla byť realizovaná v celom rozsahu podľa pokynov okresného súdu.

S'ťažovateľka namietla aj porušenie základného práva na konanie bez zbytočných priet'ahov, ku ktorému podľa nej došlo preto, že od 3. apríla 2000, keď podala žalobu, až do 28. marca 2002, keď ju okresný súd vyzval na doplnenie žaloby, nebol urobený žiaden

relevantný úkon a aj po výzve došlo len k tomu, že 24. júna 2002 okresný súd právoplatne zastavil konanie.

Sťažovateľka navrhla, aby ústavný súd vyslovil porušenie týchto jej základných práv, zrušil napadnuté uznesenie okresného súdu, vrátil mu vec na ďalšie konanie a priznal jej primerané finančné zadosťučinenie vo výške 100 000 Sk.

Okresný súd navrhol nevyhovieť sťažnosti sťažovateľky v podstate z dôvodu, že predsedníčka okresného súdu sa stotožnila s uznesením súdu z 24. júna 2002, ktorým bolo konanie vo veci sp. zn. 1 C 85/00 právoplatne zastavené. Podľa okresného súdu sťažnosť na zbytočné prieskumy v tomto konaní je neprípustná, pretože sťažovateľka nevyužila možnosť sťažovať sa na postup súdu podľa § 17 ods. 1 zákona Slovenskej národnej rady č. 80/1992 Zb. o sídlach a obvodoch súdov Slovenskej republiky, štátnej správe súdov, vybavovaní sťažností a o voľbách prísediacich (zákon o štátnej správe súdov) v znení neskorších predpisov.

Okresný súd vo svojom vyjadrení ešte uvádza námietky hmotnoprávneho charakteru a súčasne tvrdí, že žalobný petit je nevykonateľný.

II. Skutkový stav v konaní sp. zn. 1 C 85/00

Sťažovateľka podala okresnému súdu žalobu 3. apríla 2000. Do 28. marca 2002, keď bola sťažovateľka podľa § 43 ods. 1 OSP vyzvaná na doplnenie žaloby, okresný súd nevykonal žiaden úkon vo veci. Vo výzve bolo sťažovateľke uložené, aby doplnila označenie odporcov 1, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25 dátumom narodenia, zamestnaním a bydliskom. Odporca 38 mal byť označený názvom, sídlom a údajom o zápise v príslušnom registri.

Sťažovateľka podaním z 5. apríla 2002 doplnila pôvodnú žalobu tak, že u časti odporcov uviedla, že sú dôchodcovia, u ostatných odporcov uviedla, že odmietli uviesť svoje zamestnanie s odvolaním sa na ochranu osobných údajov, pokiaľ išlo o dátum

narodenia účastníkov, odkázala na rodné čísla uvedené v žalobe a vo vzťahu k účastníkom, ktorí boli v žalobe označení ako neznámi, poukázala na potvrdenie vydané obcou, že títo vlastníci sú neznámi aj pre orgán územnej samosprávy. Súčasne sťažovateľka zmenila označenie odporcu v 38. rade.

Po tomto podaní sťažovateľky okresný súd uznesením z 24. júna 2002 konanie zastavil z dôvodu, že: *„navrhovateľka v stanovenej lehote svoje podanie nedoplnila o uvedenie bydliska odporcov v 1/, 9/ až 22/, 24/ a 25/ rade a v konaní nemožno pre tento nedostatok pokračovať, súd podľa § 43 ods. 2 O. s. p. konanie zastavil. Fyzická osoba musí byť v návrhu označená tak, aby nebola zameniteľná s inou fyzickou osobou. Odporcovia v 1/, 9/ až 22/, 24/ a 25/ rade sú v návrhu označení len menom a priezviskom a keďže nie je uvedený ich dátum narodenia ani ich posledné známe bydlisko, zo strany súdu nie je možné zistiť, či vôbec žijú, prešetriť ich pobyt, čo je podmienkou preto, aby im mohol byť v konaní ustanovený opatrovník.“*

Z obsahu spisu okresného súdu vyplýva, že odporcovia 1, 9 až 22, 24 a 25 sú podľa tvrdenia žalobkyne (sťažovateľky) na neznámom mieste, čo potvrdil okresný súd aj vo výzve a uznesení o zastavení konania. Uznesenie o zastavení konania sa stalo právoplatným 8. júla 2002 (vyjadrenie predsedníčky okresného súdu). Sťažnosť bola doručená ústavnému súdu 11. júla 2002 a na poštu bola podaná 9. júla 2002. Dôležité je podľa ústavného súdu aj to, že v odôvodnení uznesenia sa okresný súd nevenoval vôbec tomu, že sťažovateľka predložila dôkaz o tom, že účastníci sú na neznámom mieste (potvrdenie orgánu územnej samosprávy).

III. Právne východiská na rozhodovanie ústavného súdu

K porušeniu základného práva na súdnu ochranu

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky. Podľa čl. 46 ods. 4 ústavy podmienky a podrobnosti o

súdnej a inej právnej ochrane ustanoví zákon. Podľa čl. 51 ods. 1 ústavy základného práva na súdnu ochranu sa možno domáhať len v medziach zákonov, ktoré tieto ustanovenia vykonávajú.

Podľa § 43 ods. 1 OSP predseda senátu vyzve účastníkov, aby nesprávne, neúplné alebo nezrozumiteľné podanie v určenej lehote opravili alebo doplnili. Poučuje účastníkov aj o tom, ako treba opravu alebo doplnenie urobiť. Podľa odseku 2 citovaného ustanovenia ak sa napriek výzve predsedu senátu podanie neopraví alebo nedoplní a v konaní nemožno pre tento nedostatok pokračovať, súd konanie zastaví. O týchto následkoch musí byť účastník poučený. Proti tomuto rozhodnutiu o zastavení konania nie je odvolanie prípustné [§ 202 ods. 3 písm. 1) OSP].

Podľa čl. 2 ods. 3 ústavy nikoho nemožno nútiť, aby konal niečo, čo zákon neukladá.

Podľa § 79 ods. 1 OSP návrh na začatie konania má okrem všeobecných náležitostí (§ 42 ods. 3) obsahovať meno, zamestnanie a bydlisko účastníkov, prípadne ich zástupcov, pravdivé opísanie rozhodujúcich skutočností, označenie dôkazov, ktorých sa navrhovateľ dovoľáva, a musí byť z neho zjavné, čoho sa navrhovateľ domáha.

Sťažovateľka uplatnila nárok na súdnu ochranu podaním žaloby. Okresný súd žalobkyňu vyzval, aby doplnila žalobu tak, že uvedie posledné známe bydlisko žalovaných na neznámom mieste a súčasne aj dátum narodenia. Žalobkyňa doplnila svoju žalobu tak, ako to je uvedené v opísanom skutkovom stave zistenom ústavným súdom, pričom zdôraznila, že u týchto účastníkov ide o neznáme osoby, o čom predložila potvrdenie orgánu územnej samosprávy, a navrhla preto postupovať podľa pravidiel, ktoré v Občianskom súdnom poriadku upravujú zastupovanie takýchto účastníkov.

Po tomto úkone žalobkyne okresný súd zastavil konanie podľa § 43 ods. 2 OSP z dôvodov nedoplnenia žaloby na základe jeho výzvy podľa § 43 ods. 1 OSP. Proti tomuto uzneseniu nebolo prípustné odvolanie a pretože ide o prvostupňové rozhodnutie, nebolo

prípustné ani dovolanie. Základným dôvodom na zastavenie konania bolo to, že u neznámych účastníkov sťažovateľka neuviedla posledné známe bydlisko a dátum narodenia, hoci § 79 ods. 1 OSP nevyžaduje uviesť posledné známe bydlisko, ale len bydlisko a vôbec nevyžaduje uviesť dátumy narodení účastníkov.

K porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov

Podľa čl. 48 ods. 2 ústavy každý má právo, aby sa jeho vec... prerokovala bez zbytočných priet'ahov. Zbytočné priet'ahy v konaní v praxi naznačuje najmä neprimeraná dĺžka konania. V tejto súvislosti možno, vychádzajúc z judikatúry ústavného súdu, uviesť, že aj keď čas na konanie bez zbytočných priet'ahov nie je možné ohraničiť (I. ÚS 92/97), je účelom práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov odstránenie stavu právnej neistoty, v ktorej sa nachádza osoba domáhajúca sa rozhodnutia súdneho orgánu, pričom k naplneniu tohto práva dochádza zásadne až právoplatným súdnym rozhodnutím, ktoré musí byť vynesené v primeranej lehote (podobne aj II. ÚS 26/95, I. ÚS 47/96, I. ÚS 55/97). Samotným prerokovaním veci na súde alebo inom štátnom orgáne sa právna neistota neodstráni. K vytvoreniu želateľného stavu, t. j. stavu právnej istoty, dochádza spravidla právoplatným rozhodnutím súdu alebo iného štátneho orgánu. Preto na splnenie základného práva podľa čl. 48 ods. 2 ústavy (a podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd) nestačí, aby štátne orgány vec prerokovali, prípadne vykonali rôzne úkony bez ohľadu na ich počet (I. ÚS 10/98).

Rýchlosť a účinnosť každého súdneho konania je objektívne podmienená charakterom, ako aj právnou a faktickou zložitou prejednávanej veci, ďalej správaním samotného účastníka súdneho konania a napokon aj činnosťou (súčinnosťou) štátnych a iných orgánov zúčastňujúcich sa súdneho konania. Prvoradou povinnosťou súdu a sudcu je však organizovať procesný postup v súdnom konaní tak, aby sa čo najskôr odstránil ten stav právnej neistoty, kvôli ktorému sa osoba obrátila na súd so žiadosťou o jeho rozhodnutie.

Táto povinnosť je konkretizovaná v § 6 OSP, ktorý súdom prikazuje, aby v súčinnosti so všetkými účastníkmi konania postupovali tak, aby ochrana práv bola rýchla a účinná, ďalej v § 100 OSP, podľa ktorého akonáhle sa konanie začalo, postupuje v ňom súd bez ďalších návrhov tak, aby vec bola čo najrýchlejšie prejednaná a rozhodnutá, a napokon v § 114 ods. 1 OSP, podľa ktorého predseda senátu pripraví konanie tak, aby bolo možné rozhodnúť spravidla na jedinom pojednávaní. O priet'ahoch v súdnom konaní možno hovoriť vtedy, ak súd vôbec nevyužije tie procesné inštitúty alebo iné prostriedky, účelom ktorých je zabezpečenie nielen účinnej, ale tiež „rýchlej“ ochrany práv účastníkov súdneho konania, prípadne ak k ich použitiu siahne vtedy, keď je ich skutočný príspevok (účinnok) k dosiahnutiu tohto účelu súdneho konania vylúčený, prípadne je značne minimalizovaný (I. ÚS 57/97). Priznanie ústavného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov zakladá povinnosť súdu na organizovanie práce tak, aby sa toto základné právo objektívne realizovalo (II. ÚS 26/95). Zbytočným priet'ahom vo veci je aj to, ak súd rozhodne, ale jeho rozhodnutie musí byť v predpísanom procesnom postupe (vrátane postupu pred ústavným súdom o sťažnosti) zrušené z dôvodu hrubého porušenia zákonnosti alebo v konaní pred ústavným súdom porušenia ústavnosti.

Vo vzťahu k prerokovanej sťažnosti ústavný súd pripomína, že obdobie nečinnosti všeobecného súdu, keď jeho konaniu nebráni žiadna zákonná prekážka, ústavný súd vždy v doterajšej judikatúre posúdil ako zbytočný priet'ah (II. ÚS 3/00).

IV. Závery ústavného súdu

K porušeniu základného práva na súdnu ochranu

Ústavný súd zotrváva na stanovisku, že zásadne nie je oprávnený preskúmavať a posudzovať právne názory všeobecných súdov, ktoré viedli k rozhodnutiu vo veci samej alebo k inému súdnemu rozhodnutiu, ktorým končí konanie pred nimi. Tento prístup je dôsledkom toho, že všeobecné súdy vychádzajú pri prejednávaní a rozhodovaní vecí patriacich do ich právomoci zo zákonnej úpravy a z vlastnej interpretácie zákonov a podzákonných úprav. Ústavný súd je však oprávnený a povinný posúdiť neústavnosť

konania a rozhodovania všeobecných súdov vo veciach, v ktorých niet iného nadriadeného alebo opravného súdu, ktorý by chránil základné právo účastníka konania pred súdom nižšieho stupňa (§ 127 ods.1 i. f. ústavy).

Sťažovateľka namietla porušenie základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy uznesením okresného súdu o zastavení konania podľa § 43 ods. 2 OSP.

Podstata základného práva na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy spočíva v oprávnení každého domáhať sa ochrany svojich práv na súde. Tomuto oprávneniu zodpovedá povinnosť súdu nezávisle a nestranne vo veci konať tak, aby bola namietanému právu poskytnutá ochrana v medziach zákonov, ktoré tento článok ústavy o základnom práve na súdnu ochranu vykonávajú (čl. 46 ods. 4 ústavy v spojení s čl. 51 ústavy). Reálne uplatnenie základného práva na súdnu ochranu teda predpokladá, že účastníkovi súdneho konania sa táto ochrana v zákonom predpokladanej kvalite dostane bez toho, aby sa mu ukladali – v spojitosti s jej uplatnením – povinnosti, ktoré od účastníka nevyžaduje zákon (čl. 2 ods. 3 ústavy).

Sťažovateľka uplatnila svoje základné právo na súdnu ochranu podaním žaloby, ktorej obsah na výzvu súdu ešte čiastočne podľa jej možnosti doplnila. Okresný súd neakceptoval toto doplnenie a konanie podľa § 43 ods. 2 OSP zastavil. Proti takému uzneseniu nie je prípustné odvolanie. Okresný súd však ponechal bez povšimnutia, že sťažovateľke uložil doplniť také údaje v žalobe, ktoré nepožaduje zákon (§ 42 ani § 79 ods. 1 OSP). Okrem toho nevzal do úvahy, že procesné podmienky (§ 103 OSP) súd skúma z úradnej povinnosti. Preto v tomto smere nemožno ukladať účastníkovi povinnosť predkladať také dôkazy (dôkaz o neznámom pobyte žalovaných, hoci sťažovateľka predložila potvrdenie od orgánu územnej samosprávy), z ktorých by všeobecný súd chcel vyvodiť ďalšie zistenia o existencii alebo neexistencii podmienky konania (povinnosť zastúpenia opatrovníkom podľa § 29 ods. 2 OSP).

V tejto spojitosti treba uviesť, že výklad a používanie § 43 ods. 1 a 2 OSP musí v celom rozsahu rešpektovať základné právo účastníkov na súdnu ochranu podľa čl. 46

ods. 1 ústavy. Všeobecný súd musí vykladať a používať citované ustanovenie Občianskeho súdneho poriadku v súlade s účelom základného práva na súdnu ochranu. Interpretáciou a používaním tohto ustanovenia nemožno obmedziť základné právo na súdnu ochranu bez zákonného podkladu. Všeobecný súd musí súčasne vychádzať z toho, že všeobecné súdy majú poskytovať v občianskom súdnom konaní materiálnu ochranu zákonnosti tak, aby bola zabezpečená spravodlivá ochrana práv a oprávnených záujmov účastníkov (§ 1 OSP). Občianske súdne konanie sa musí v každom jednotlivom prípade stať zárukou zákonnosti a slúžiť na jej upevňovanie a rozvíjanie (§ 3 OSP). Prílišný formalizmus pri posudzovaní úkonov účastníkov občianskeho súdneho konania a nadmerný tlak na dopĺňanie takých náležitostí do procesných úkonov účastníkov, ktoré nemajú oporu v zákone, ktoré idú nad rámec zákona alebo nemajú základný význam pre ochranu zákonnosti, nie sú v súlade s ústavnými princípmi spravodlivého procesu.

Sám Občiansky súdny poriadok to vyjadruje tak, že umožňuje zastaviť konanie podľa § 43 ods. 2 len vtedy, **ak v konaní nemožno pre nedostatky žaloby pokračovať**. Pokračovať v konaní chápeme v tomto zmysle možnosť súdu konať a rozhodovať bez zásadnejších prekážok, ktorými sú neodstrániteľné alebo neodstránené nedostatky žalôb. Musí ísť o prekážky pre akýkoľvek ďalší postup všeobecného súdu, napríklad zo žaloby nie je zistiteľný návrh na rozhodnutie vo veci samej (petit).

Napokon, ústavný súd poznamenáva, že nedostatky, o ktorých sa vyjadril okresný súd (nevykonateľnosť žalobného petitu a ďalšie hmotnoprávne námietky), nemohli byť dôvodom na zastavenie konania, pretože ich okresný súd vo výzve nevytkol, a navyše, také námietky sa riešia meritórnym výrokom, a nie procesným rozhodnutím o zastavení konania.

K porušeniu základného práva na prerokovanie veci bez zbytočných priet'ahov

Okresný súd za obdobie 27 mesiacov (od 3. apríla 2000 do 24. júna 2002, resp. do právoplatnosti uznesenia o zastavení konania 8. júla 2002) neurobil okrem výzvy z 28. marca 2002 žiaden procesne relevantný úkon smerujúci k odstráneniu právnej neistoty sťažovateľky a toto obdobie je teda ako celok poznačené nečinnosťou okresného súdu.

Odstránením právnej neistoty sťažovateľky nie je ani uznesenie o zastavení konania, pretože toto uznesenie, ako to vyplýva z výroku nálezu, muselo byť zrušené ako rozhodnutie, ktoré porušilo základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu.

V. Rozhodnutie ústavného súdu

Tieto závery (IV) viedli ústavný súd k výroku o tom, že okresný súd zastavením konania pred ním spôsobom, ktorý je uvedený v časti I tohto nálezu, porušil základné právo sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy.

Ak ústavný súd sťažnosti vyhovie, rozhodnutie, ktorým bolo porušené základné právo, zruší (§ 56 ods. 2 zákona o ústavnom súde) a môže vec vrátiť na ďalšie konanie [§ 56 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde]. V danom prípade na ochranu základného práva sťažovateľky bolo potrebné nielen rozhodnutie o zastavení konania zrušiť, ale aj vrátiť vec na ďalšie konanie, v ktorom všeobecný súd bude pokračovať v konaní v štádiu, v ktorom ho zastavil. V ďalšom postupe je okresný súd viazaný právnym názorom ústavného súdu vysloveným v tomto rozhodnutí (§ 56 ods. 6 zákona o ústavnom súde), a to v IV. časti prvom odseku. Okresný súd je tiež viazaný rozhodnutím o vrátení veci na ďalšie konanie, ktoré je vykonateľné jeho doručením (§ 56 ods. 7 zákona o ústavnom súde).

Ústavný súd považuje dobu od podania žaloby po právoplatné zastavenie konania za dobu, ktoré bola vcelku poznačená nečinnosťou, a teda zbytočnými priesťahmi. Preto ústavný súd vyslovil aj porušenie základného práva sťažovateľky na konanie bez zbytočných priesťahov podľa čl. 48 ods. 2 ústavy.

Sťažovateľka uplatnila právo na primerané finančné zadosťučinenie z dôvodov uvedených v časti I tohto rozhodnutia. Ústavný súd primerané finančné zadosťučinenie nepriznal, pričom vychádzal z toho, že po vyslovení porušenia základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu a na prerokovanie jej veci bez zbytočných priesťahov sa náprava dosiahne zrušením napadnutého rozhodnutia okresného súdu o zastavení konania, vrátením veci na ďalšie konanie a tým, že okresný súd je v ďalšom konaní viazaný právnym

názorom ústavného súdu a musí konať bez zbytočných prietáhov [§ 56 ods. 3 písm. a) zákona o ústavnom súde].

P o u č e n i e : Proti tomu rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 26. septembra 2002